



SOL OVER BYEN

**Energifællesskaber mellem
strategi, metagovernance
og praksis**

Sol Over Byen - Energifællesskaber mellem strategi, metagovernance og praksis

af Anne Jensen (Aarhus Universitet), Jens Iuel-Stissing (Aalborg Universitet), Morten Elle (Aalborg Universitet) og Ask Greve Johansen (Aalborg Universitet)

Publiceret i 2021

Omslagsfoto: Vindmølle ved Prøvestenen

Tegninger og illustrationer: Ask Greve Johansen

Billeder: Ask Greve Johansen, Anne Jensen og Ursula Bach

Grafisk tilrettelæggelse: Sander Kabell

ISBN: 978-87-93053-11-3

Indhold

Forord	2
Introduktion	6
Metode	7
Fra strategisk koncept til borgernær praksis	10
Fra kommunale initiativer til metagovernance	12
Fællesskaber er forankret i vores forestilling om det fælles	14
Metagovernance og borgerfællesskaber i etableringen af energifællesskaber i København	20
Energifællesskaber som begreb i regulering	20
Københavns Kommune og metagovernance af energifællesskaber	22
Bavnehøj kvarteret	25
Grønt engagement og samarbejde med kommunen	26
Hvordan bringes energifællesskaber i spil gennem områdefornyelsen i Bavnehøj?	27
Sundbykvarteret	33
'Policymakers' og deres forståelse af energifællesskaber	34
Energifællesskaber mellem strategisk koncept og borgernær praksis	36
Kommunal styring - at kultivere selvstyrede initiativer	40
Konkrete redskaber i arbejdet med energifællesskaber	40
Energifællesskaber med strategisk koncept og borgernær praksis	42
Konklusion	45

Forord

I 2009 vedtog Københavns Kommune klimaplanen frem mod 2025. København skal stræbe mod CO₂-neutralitet og derfor arbejdes der på nye og kreative løsninger for at nå kommunens klimamålsætninger - både gennem forbedringer og styrkelse af eksisterende indsatser, men også ved at gribe efter nye og kreative løsninger.

Energifællesskaber ses som en af de muligheder, der kan være med til at sikre den fastsatte målsætning om, at København skal være med til at løfte sit ansvar vedrørende klimaet og nå sine ambitioner på klimaområdet.

Forskningsprojektet 'Sol Over Byen' har set på de sociale og styringsmæssige fordele ved udvikling af lokale energifællesskaber i lokale byområder i København.

Denne rapport fokuserer på to casestudier af kvarterne Bavnehøj og Sundby, hvor der er blevet foretaget interviewundersøgelser af lokalbeboere og kommunale

medarbejdere, der har forbindelse til områderne i form af deres arbejde med de igangværende områdefornyelser. Udover dette, forklarer rapporten også de bærende koncepter, som undersøgelsen har bygget på.

Samarbejdspartnerne i projektet 'Sol Over Byen' har været Københavns Kommune, Aarhus Universitet og Aalborg Universitet. Projektet er støttet med midler givet af Grundejernes Investeringsfond. Vi takker mange gange for opbakningen til projektet, der har været med til at muliggøre udførelsen af det. Vi er også taknemmelige for de borgere og policymakere, der har bidraget til projektets udførelse med deltagelse i interviewundersøgelser og ture rundt i lokale byområder.

Ansvar for rapportens indhold og resultater påfalder forfatterne ved Aalborg Universitet og Aarhus Universitet, og Københavns Kommune kan ikke stilles til ansvar for disse.





Foto: Ursula Bach

Introduktion

Overgangen til vedvarende energi er en udfordring for de europæiske samfund i deres omstilling til ikkefossile og klimaresiliente samfund i deres mål om at leve op til Parisaftalens forpligtelser. Som understøttelse af den grønne energiomstilling og for at øge indsatsen på lokalt niveau vedtog Europa-Kommissionen et energidirektiv i 2019. Et centralt element i direktivet er medlemsstaternes etablering af lokale borgerenergifællesskaber, udmøntet i medlemsstaternes lovgivning og bekendtgørelser, hvilket København i en årrække har engageret sig i.

Projektet **'Sol over Byen'** har undersøgt og analyseret betingelserne og mulige tilgange til at fremme vedvarende energifællesskaber, og særligt har studiet haft til formål at undersøge, *hvordan en lokal og bæredygtig forankring af energifællesskaber etableres, og herunder hvad der fremmer og hæmmer energifællesskaber.*

Studiet har på baggrund heraf haft et todelt sigte med dels at undersøge etab-

leringen af energifællesskaber fra et styrings-/kommuneperspektiv, og dels fra et borger-/fællesskabs-perspektiv, udmøntet i følgende undersøgelses-spørgsmål:

1. Hvordan kan den offentlige administration/lokale policymakers fremme og facilitere lokale bykvarterers engagement i og ejerskab til energifællesskaber?
2. Hvordan fungerer energifællesskaber i lokale bykvarterer og hvordan har energifællesskaber betydning for kvartererne?

For at få større indsigt i problemstillingen har studiet fokuseret på enkelte cases på bykvarter- og områdeniveau. På lokalt niveau ventes energifællesskaber i kommunen at besidde potentiale til at udvikle styringsmetoder og processer, samt opbygge kapacitet til at håndtere udfordringer knyttet til klimaforandringer gennem en tværgående omstilling. Blandt borgere forventes energifælles-

skaber at have potentiale til at opbygge kapacitet, sammenhængskraft, fællesskab, sociale netværk og relationer, samt borgernes handlekraft og -muligheder.

Et centralt formål med etablering af energifællesskaber er at engagere borgerne mere aktivt i omstillingen af energisystemet, ved at styrke deres muligheder for at arbejde for en bedre lokal udnyttelse af energi og en bedre lokal integration af energisystemet.

På baggrund af lokale erfaringer fra København diskuterer vi hvilke betingelser og muligheder kommunen har for at understøtte et mere aktivt borgeengagement i energiomstillingen. Erfaringerne viser at energifællesskaber som strategisk ide spiller en begrænset rolle i den borgernære praksis.

Derimod kan den mere grundlæggende filosofi om at understøtte aktivt og organiseret borgerengagement spille en rolle gennem lokal netværksopbygning inden for og på tværs af boligforeningsbesty-

relserne. Kommunens mulighed for at etablere selv bærende lokale borgernetværk relateret til energi er dog i sin meget spæde opstart.

Derudover kan kommunen bistå med at indhente og formidle ekspertiseviden og økonomiske beregninger angående indsatser inden for rammerne af den enkelte matrikel.

Metode

Projektet har arbejdet med studiets spørgsmål i tre udvalgte bykvarterer i København. Disse udgør projektets samlede casestudier. Københavns Kommune indgår som lokal styringsmyndighed, særligt de forvaltninger der arbejder med energiomstilling. Bykvarterne omfatter Bavnehøj, Sundby og Nordvest, og er udvalgt til at repræsentere:

- a. at kvarteret indgår i Københavns områdefornyelse
- b. at der eksisterer, er planlagt eller er stor interesse for lokale initiativer, der sigter mod lokal energiomstilling
- c. at området er sammensat mht. beboelsesformer

For at producere data er der analyseret policydokumenter, udvalgt efter hvordan de indgår eller arbejder med strategien om lokal bæredygtig energiomstilling og/eller områdefornyelse. Der er også udført kvalitative dybdeinterviews, hvor interviewguiden blev informeret af vores

analyseramme for metagovernance og fællesskaber.

Interviewpersonerne var udvalgt til at repræsentere forskellige beboergrupper i vores caseområder og policymakers i kommunen, som arbejder med områdefornyelse og lokal bæredygtig energiomstilling. Der blev interviewet mellem fire til elleve i hver af byområderne, heriblandt Ulrik Jørgensen - konsulent som gennem de senere år har arbejdet med etablering af energifællesskaber blandt andet i Københavns kommune, samt Diana Lauritsen og Rasmus Rohlff, begge specialkonsulenter i Københavns Kommune og engagerede i områdefornyelserne for henholdsvis Bavnehøj og Sundby.

De kvalitative data fortæller dybdegående noget om de relationer og mekanismer der er i spil, når energifællesskaber søges etableret, og den kontekst det sker i. Dataene analyseres på tværs af de valgte cases.

Desuden er der trukket på indsamlet dokumentmateriale (*Kvarterplaner, Kortlægning af fire mulige energifællesskaber i København (2020), Forundersøgelse for Bavnehøj Energifællesskab (2020)*).

Herudover er der også trukket på en stu-

denterrapport udarbejdet af en gruppe studerende på Aalborg Universitet udarbejdet i foråret 2021. Det skal bemærkes af de erfaringer som omtales har været præget af restriktioner i forhold til fysisk kontakt og krav om hjemmearbejde i offentlige institutioner som følge af COVID-19-epidemien.

Fra strategisk koncept til borgernær praksis

Begrebet om energifællesskaber har gennem de senere år være promoveret af blandt andre EU. Begrebet bygger på en vision om at borgere kan være med til at fremme omstillingen af energisystemet ved at understøtte en lokal integration af energisystemets forskellige komponenter (el, varme, transport).

De danske rammebetingelser såsom reguleringen af de kollektive forsyningsnet gør det dog vanskeligt at arbejde med borgerdrevet systemintegration på eksempelvis kvarterniveau. Af disse årsager eksisterer der en relativ markant afstand mellem de strategiske ideer om eksempelvis lokale ejerfællesskaber på tværs af forsyningsnet og det borgernære arbejde gennem hvilket Københavns kommune konkret kan understøtte borgernes aktive engagement i omstillingen af energisystemet.

Som borgernær praksis er energifællesskaber en anledning til at engagere borgere i energibesparende og producerende aktiviteter. Her knyttes ideen

om energifællesskaber primært an til borgernes hverdag, og søger ud fra de udfordringer borgere og andre aktører oplever i hverdagen at italesætte hvordan fysisk miljø kan påvirke komfort og økonomi, og hvordan boligen og dens omgivelser tekniske indretning fungerer.

Etableringen af lokale integrationer er her et langsigtet pejlemærke, og i praksis vægtes kortsigtede forbedringer højere, ligesom det prioriteres at opkvalificere og engagere borgere og andre aktører, så de med tiden får forudsætningerne for at kunne engagere sig selvstændigt i at etablere energibesparende og producerende løsninger i fællesskab.

På nuværende tidspunkt er den borgernære praksis den fremtrædende måde der arbejdes med energifællesskaber i regi af områdefornyelserne Bavnehøj og Sundby.



**BORGERNÆR
PRAKSIS**

**LOKAL
INTEGRATION**

**STRATEGISK
KONCEPT**

Fra kommunale initiativer til metagovernance

Governance handler om styring, der koordinerer aktiviteter på tværs af aktører (f.eks. policymakers, borgere og andre private aktører) og niveauer (f.eks. stat og kommune) i takt med, at samfundet bliver mere komplekst. *Governance* omfatter de styringsformer, hvor partnerskaber, forhandlinger og netværk med samfundsmæssige aktører indgår i både politikdannelsen og i, hvordan de politikker leder til aktiviteter i samfundet.

Metagovernance er 'styring af styringen' – eller den orden, der svinger orkesterstokken for styringen gennem *governance*. *Governance*ordenen er sammensat af de værdier, normer og principper, som former *governance*praksis – altså hvordan man gør *governance*, og som en del af *governance* involverer borgere i deltagelse.

Metagovernance er selvsagt svært at styre og kommunen har i *metagovernance* derfor en anden rolle – en mere strategisk guide, der faciliterer målrettede aktiviteter.

Når mange forskellige aktører er involverede, som hver kommer med deres egne værdier og normer, betyder det yderligere, der er forskellige opfattelser i spil, som hvad målet er, og hvordan det gøres. Derfor er arbejdet med at udvikle strategier, der kan håndtere deltagernes forskellige opfattelser, præferencer og strategier en central opgave for kommunen i *metagovernance*. I rollen som 'guide' og besidder af orkesterstokken har kommunen fokus på at:

- aktivere borgerne, andre lokale aktører og deres ressourcer
- skabe en organisatorisk ramme om energifællesskaber
- være vejviser for samspillet mellem de involverede – og håndtere konfliktløsning

I *metagovernance* indgår kommunen i den forhandling, der kan lede til etableringen af en forståelseshorisont, hvor f.eks. energifællesskaber giver mening som 'arenaforhandling' og forankring for beboerne og brugerne, er udfordrede

med tanke på energifællesskabers kompleksitet.

Et fokus er derfor, hvordan energisystemet repræsenteres og præsenteres for borgere og andre med aktie i energifællesskabet – f.eks. i diagrammer, tekst, billeder eller ved fortælling.

Samtidig fordrer en fælles forståelsehorisont også, at der er grobund for oplevelse af ejerskab til strategien om at etablere energifællesskaber blandt borgere og beboere.

Fællesskaber er forankret i vores forestilling om det fælles

I undersøgelsen af energifællesskaber tager vi udgangspunkt i, at fællesskaber er noget, der opstår mellem mennesker og er et forankringspunkt for det, der er fælles blandt dets medlemmer. Med andre ord er fællesskaber forankret i vores kollektive forestillinger. Helt centralt opstår fællesskaber i kraft af, man deler – og gensidigt anerkender – et kulturelt fundament.

Dermed er betydninger, koder, symboler og markører i sproget centrale for oplevelsen af fællesskaber og for fællesskabers skabelse og udvikling. Betydninger, koder, symboler og markører afspejler også de centrale dele af ens verdenssyn, som er fælles og bærende for fællesskabet, og som udmønter sig i overlap i interesser og værdier.

For de, der oplever sig og anderkendes som medlemmer af det forestillede fællesskab, udvikler sig både kendetegnende roller og særegne normer for at regulere adfærd indenfor fællesskabets rammer. Både roller og normer er kun

kraftfulde, når de ses, genkendes og anerkendes blandt medlemmerne. Et konkret aspekt af fællesskabers forskellige roller er, at dets medlemmer bringer ressourcer ind og aktiverer handlekraft.

Selvom fællesskaber er forestillede, eksisterer de kun gennem udøvet praksisser – det udøves gennem de sociale relationer, der dannes, og de aktiviteter der opstår. Derfor er det centralt, at fællesskaber ikke opstår ud af det blå, men på baggrund af eksisterende fællesskaber – hvad enten det er faste eller løse fællesskaber, og hvad enten verdenssyn, værdier eller interesser er det dominerende i fundamentets bærende blokke.

På den måde er lokale fællesskaber dels en arena for at arbejde for fælles interesser og gøre fælles værdier fyldige. Samtidig er de med til at styrke sammenhængskraften og øge medlemmernes 'empowerment' gennem de konkrete aktiviteter og praksisser, som fællesskabet kan være fundament og platform for. Kompetencer og ressourcer opbygges

både individuelt og kollektivt ved at indgå aktivt i fællesskaber, og beboernes – og kommunens policymakernes – kapacitet til at udvikle fungerende fællesskaber kan således styrkes ved aktivt at arbejde med fællesskaber som forestil-

lede og kulturelt forståede. Eksisterende fællesskaber både i bykvartererne og i beboernes hverdagsliv leverer derfor afsættet for dannelse af energifællesskaber.

BEGREBER

Governance

Governance definerer det system, hvori en organisation opererer og kontrollerer, og de mekanismer som det og dets folk eller medarbejdere bliver holdt til ansvar.

Policymaker

Begrebet dækker over en bred vifte af personer, der er med til at formulere eller ændre policy, skabe ideer og planer. Dette kan inkludere ministre, deres rådgivere, parlamentsmedlemmer, en borgmester eller skolebestyrelse.

Forestillede fællesskaber

Forestillede fællesskaber dækker over socialt organiserede fællesskaber, der er forestillet af de individer, der ser sig selv om en del af den gruppe.

Metagovernance

Metagovernance refererer til et udøvelsen og et behov fra formelle offentlige organisationer til at udøve styring og kontrol over decentraliserede beslutningstagende organisationer.

Borgernær praksis

Energibesparende aktiviteter og tiltag der finder sted i direkte sammenhæng med borgernes hverdag.

Strategisk koncept

Energifællesskaber som en ide der cirkulerer mellem EU-politik, nationale og kommunale love og strategier, og civilsamfundets engagement.

Lokal integration

Situationer hvor hverdagslige aktiviteter og EF som strategisk koncept kan kobles som gensidigt relevante. Borgernær praksis kan få relevans ved at knyttes til en større dagsorden, og koncepter kan blive konkrete og realiserbare i mødet med borgernes virkelighed.





Foto: Ursula Bach

Metagovernance og borgerfællesskaber i etableringen af energifællesskaber i København

Metagovernance af omstillingen til bæredygtige energisystemer gennem lokale energifællesskaber foregår formelt indenfor den juridiske og styringsmæssige ramme, som er fastlagt af statslige bekendtgørelser og rammeloavgivning, og gennem dette også indenfor de direktiver, der udmønter EUs politik på energifællesskaber.

Begrebet om energifællesskaber er omdrejningspunkt for indsatsen for at fremme lokalt forankrede og bæredygtige energisystemer i spændingsfeltet mellem forbruger, producenter og mellem borgerne, kommunen og energiselskaber (forsyningsselskaber). Det er derfor både interessant og afgørende, hvordan energifællesskaber forstås og bruges af de involverede aktører.

Energifællesskaber som begreb i regulering

Energifællesskaber er et centralt begreb for EUs reviderede energidirektiv fra

2019. Her defineres og bruges begrebet i form af borgerenergifællesskab, som juridisk dækker over en forenkling af reglerne for at borgere selv kan 'forbruge, lagre og sælge egenproduceret elektricitet', samt bestemmelser for hvornår en energiproducent kan betragtes som et borgerenergifællesskab.

Her lægges vægt på, at den teknologiske basis for vedvarende energisystemer er i udvikling, og at det øger muligheden for borgenes involvering i bæredygtig omstilling af energisystemer gennem kobling til borgerbehov og -ønsker om en mere bæredygtig energisektor.

Det fremhæves at '[t]akket være teknologi til decentral energiproduktion og forbrugerindflydelse er energifællesskaber blevet et virkningsfuldt og omkostnings-effektivt middel til at opfylde borgernes behov og forventninger... [...]... [hvor] energifællesskaber giver alle forbrugere mulighed for at have en direkte interesse i produktion, forbrug eller deling af energi'.

Bekendtgørelsen specificerer i begrebet om 'borgerenergifællesskaber' rammer for konkrete initiativer, der bygger på samskabelse mellem borgere, forbrugere og andre partshavere, og som kan fremme indførelse af bærbare systemer for lokal, bæredygtig energiproduktion og forbrug.

Bekendtgørelsen lægger således med reference til de EU-retslige principper vægt på, at begrebet om (borger)energifællesskaber kan bidrage til en juridisk holdbar ramme for lokal indførelse af energifællesskaber:

'Beslutningsbeføjelserne i et borgerenergifællesskab bør dog begrænses til de medlemmer eller partshavere, som ikke deltager i omfattende kommercielle aktiviteter, og for hvem energisektoren ikke er et primært område for økonomisk aktivitet. Borgerenergifællesskaber anses som en kategori for samarbejde mellem borgere eller lokale aktører, der bør være omfattet af anerkendelse og beskyttelse i EU-retten'.

EU's direktiver omsættes til national lovgivning i medlemslandene. I Danmark blev energidirektivet i 2021 udmøntet i ændring af Lov om vedvarende energi. Her formuleres energifællesskaber som vedvarende energifællesskaber – VE-fællesskaber. Direktivets og lovens forståelse af energifællesskaber og borgerenergifællesskaber er det afsæt, som Københavns Kommune har arbejdet ud fra.

Medarbejderne i Sundby Områdefornyelse og i Københavns Byfornyelse har været aktive i at samle erfaringer fra deres samspil med beboerne – især om hvad der engagerer beboerne i Sundby af stedsforankrede aktiviteter, i omstillingen til lokale, bæredygtige energisystemer og hvilke barrierer de har stødt på. Sammen med kommunens erfaringer med at operere indenfor de reguleringsmæssige rammer og samarbejde med forsyningsselskabet, har erfaringerne ført til en præcisering af energifællesskaber forstået indenfor rammen af Københavns Kommunes forvaltningspraksis og udmøntet i en strategisk tilgang.

Københavns Kommune præsenterer her begrebet om klimafællesskaber som en mere uformel og dynamisk udgave af energifællesskaber, 'lokale klimafællesskaber [er fora hvor] borgere, virksomheder og offentlige institutioner i et lokalområde [kan] samarbejde om at reducere deres forbrug, i fællesskab investere i vedvarende energi, og i nogle tilfælde opnå synergier såsom deling af overskudsvarme fra en butiks køleanlæg'.

Klimafællesskaber supplerer den mere formelle og juridisk præcise definition af energifællesskaber som 'et organiseret fællesskab af lokale aktører, som går sammen om at skabe helhedsorienterede energiløsninger i et lokalt sammenhængende energisystem'. Tilsammen danner klimafællesskaber og energifællesskaber rammen for etablering af energifællesskaber.

Centralt er, at energifællesskaber er knyttet til byens overordnede strategi for at løfte udfordrede borgergrupper og modvirke sociale udfordringer også gen-

nem lokale indsatser på beboelses- og kvartersniveau.

Københavns Kommune og meta-governance af energifællesskaber

I områdefornyelse afsætter kommunen over fem år midler til projekter i bykvarteret – området – og både områdefornyelsen og de enkelte projekter har Teknik- og Miljøforvaltningen som igangsætter og ansvarlig koordinator. Gennem renovering af beboelse, gentænkning af pladser, grønne/blå områder og ved inddragelse af beboere og lokale virksomheder er sigtet at bidrage til sammenhængskraft, klimatilpasning, CO₂-reduktion, øget tryghed, modvirke kriminalitet og sociale problemer. Områdets – bykvarterets sociale udfordringer er afgørende parameter, når et kvarter opnår status af områdefornyelse.

Områdefornyelse er således en langsigtet indsats, der fungerer som fællesnæver for uddelingen af midler, som er

afsæt til områdefornyelsen. Støtten fordeles til en række mindre projekter under denne paraply og har særligt fokus på byrum og bygningsfornyelse. I områdefornyelsesprojekter er det centralt, at de enkelte aktiviteter hviler på engagement af beboerne og borgerne, og støtte er også betinget af, at eksempelvis andelsforeninger selv har projekter med energireovering.

Borgernes deltagelse er formaliseret gennem områdefornyelsens styregruppe. Medlemmerne vælges af og blandt borgere og andre interessenter med bolig, institution eller virksomhed i bykvarteret ved områdefornyelsens opstart og med et opfølgende valg midt i perioden. Til hvert større projekt, som kommunen

søsætter under områdefornyelsen, oprettes en følgegruppe eller arbejdsgruppe hvor interesserede borgere/beboere og andre interessenter kan melde sig. Projekterne rådfører sig med, laver status for og henter ideer hos følgegrupperne, der ofte har en meget aktiv rolle i lokale og konkrete beslutninger.

Områdefornyelsen bygger således på den ene side en håndholdt og tilpasset indsats, der koordineres af Teknik- og Miljøforvaltningen og involverer samarbejde med andre forvaltninger – især involverer Socialforvaltningen. På den anden side sigter projekterne efter mobilisering af bykvarterets borgere med udgangspunkt i den konkrete offentlighed, fremfor en universel model.



Foto: Ask Greve Johansen

Bavnehøjkvarteret

I de kommende afsnit vil vi eksemplificere kommunens betingelserne og mulighederne for at engagerer borgerne mere aktivt i omstillingen af energisystemet gennem en diskussion af de borgerorienterede indsatser relateret til energi i byfornyelsen i Bavnehøj og Sundbykvarterne.

Bavnehøjkvarteret ligger i Københavns kommune i den nordlige del af Kongens Enghave, syd for Vesterbro. Den igangværende områdefornyelse i området afgrænses vestligt af Sjælør Boulevard, nordligt af Vigerslev Allé, østligt af Enghavevej og sydligt af Hørdumsgade. På nordlig, østlig og sydlig side omgives kvarteret af jernbanearealer.

Områdets vestlige grænse udgøres af Vestre Kirkegård, der med en størrelse på 54 hektar er landets største. Ved Vigerslev Allé ligger to store kollegier, hver med ca. 300 beboere. Øst herfor ligger Vestre Fængsel med plads til ca. 430 indsatte. Langs Enghavevej ligger kommunalt ejede bygninger der blandt andet

tidligere udgjorde Enghave Remise, der i dag huser idræts- og kulturinstitutioner.

Hovedparten af områdets indbyggere bor i boligkarreer langs en trekant der består af den centrale Bavnehøj Allé, Tranehavevej og Enghavevej.

En stor del af dette områdes beboelses-ejendomme er opført i årene 1929-1948. Over halvdelen af lejlighederne er mindre end 60 m², hvilket afspejles i beboersammensætningen. Mange bor alene, og er enten studerende eller udenfor arbejdsmarkedet. Kvarteret har en høj andel af udsatte borgere, og er del af et af Københavns Kommune udpeget udsat byområde. Bavnehøjkvarteret bebos af omkring 4000 personer, hvoraf 18 % er opført som havende 'ikke-vestlig baggrund'.

I de senere år er der sket en stigning i andelen af børnefamilier i området, og der er siden 1990'erne sket gradvise forbedringer på en række socioøkonomiske parametre.

Grønt engagement og samarbejde med kommunen

I Bavnehøj er borgernes engagement i deres omgivelser knyttet til deres hverdagsliv. Det er de udfordringer, der er mere håndgribelige og umiddelbart synlige, og som påvirker dem i deres umiddelbare hverdag på en mere direkte måde, der prioriteres højest.

Problemer som utryghed og plads til forskellige brug af det offentlige rum, nedslidte og misligholdte ejendomme, og udfordringer i forhold til affaldssortering og -håndtering er eksempler på problematikker, som flere mener er relevante.

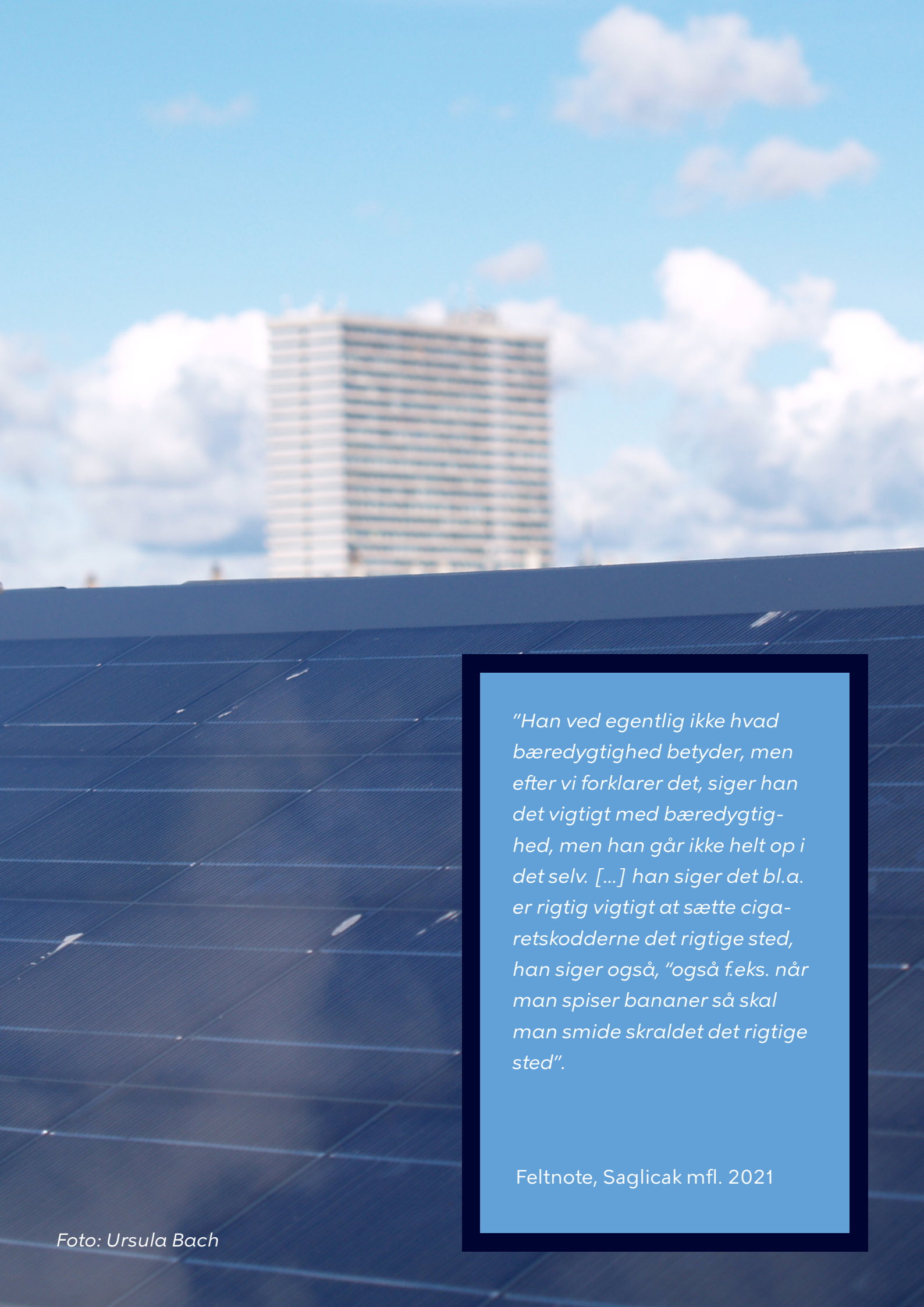
Emner som bæredygtighed og grøn omstilling mødes generelt med sympati men er meget abstrakte størrelser for mange af de borgere, man møder på gaden.

Disse forhold begrænser mulighederne for og interessen i borgerdrevne initiativer og mobiliseringen omkring sam-

arbejder på tværs af andels-, ejer- og almennyttige boligforeninger.

Mange borgere i Bavnehøj oplever i hverdagen problemer, der umiddelbart ikke knytter an til områdefornyelsens ønske om at understøtte etableringen af energi- eller klimafællesskaber. Dette kommer til udtryk både i forhold til graden af viden om energi, miljø og klima, og i forhold til borgernes økonomiske råderum, der påvirker mulighed for at deltage i kollektive investeringer eller finansiere istandsættelse mv. gennem huslejestigninger.

Desuden føler flere borgere sig ensomme i området og har begrænsede netværk at trække på til at søge hjælp, inspiration og viden, og har ikke nødvendigvis gode forudsætninger for at indgå i dialog med embedsmænd, konsulenter, osv. på en måde, hvor deres behov bliver forstået og taget alvorligt. Dette betyder ikke, at beboerne mangler engagement, men at de udfordringer der opleves som mest presserende af borgerne knytter



"Han ved egentlig ikke hvad bæredygtighed betyder, men efter vi forklarer det, siger han det vigtigt med bæredygtighed, men han går ikke helt op i det selv. [...] han siger det bl.a. er rigtig vigtigt at sætte cigaretskodderne det rigtige sted, han siger også, "også f.eks. når man spiser bananer så skal man smide skraldet det rigtige sted".

Feltnote, Saglicak mfl. 2021

sig til hverdagslivets udfordringer. Ambitioner om energibesparelser og engagement i grøn omstilling må derfor tale til denne hverdag. Borgerne i området er i mange tilfælde skeptiske overfor samarbejde med offentlige myndigheder.

I flere tilfælde giver beboere udtryk for at være blevet glemt eller nedprioriteret af kommunen og stoler derfor ikke på, at det kan betale sig at lægge kræfter i en dialog med kommunen.

Som borger kan det være svært at gennemskue, hvad og i hvilken grad der kommunikeres på tværs af kontorer. Hvordan skelner man for eksempel mellem områdefornyelsen, Socialforvaltningen, og det almene boligselskab (hvor man er blevet anvist bolig af kommunen)? – og hvad vil denne forskel sige i praksis?

Som i andre dele af byen har borgerne også her en tendens til at overvurdere graden af koordinering af kommunale indsatser. På denne måde udgør Bavne-

højkvarteret og dets beboere en kritisk case, der sætter nogle generelle udfordringer i arbejdet med at omsætte ideen om energifællesskaber til praksis på spidsen.

Selvom området har set væsentlige forbedringer i forhold til beboernes sociale og økonomiske status, må beboerne samlet set stadig regnes blandt de svagest stillede i kommunen. Derfor er det relevant at se nærmere på, hvordan der konkret i områdefornyelsen arbejdes på at skabe mulighed for etablering af energifællesskaber på lang sigt.

Hvordan bringes energifællesskaber i spil gennem områdefornyelsen i Bavnehøj?

I områdefornyelsen er rammen for arbejdet med energi/klimafællesskaber en indsats for bedre boliger. Områdefornyelsens tilgang er først og fremmest pragmatisk, idet man afvejer, hvilke initiativer det er muligt at finde den for-

nødne tilslutning til blandt borgere og andre aktører i området. Den langsigtede ambition om at understøtte etablering af energifællesskaber er dermed baggrund for en række indsatser der sigter efter at forbedre indeklima, nedbringe energiforbrug, samt at etablere netværk til erfaringsudveksling. Hensigten her er til dels at gennemføre konkrete forbedringer, men samtidig at kultivere en større og bredere opmærksomhed omkring, hvordan bygninger og installationers indretning har økonomisk og miljømæssig betydning.

I denne henseende refererer 'miljø' både til klima- og forureningspåvirkninger og

til de umiddelbare omgivelser som hverdagen udspiller sig i. Både større viden og interesse anses som forudsætninger for, at der kan etableres energifællesskaber på længere sigt.

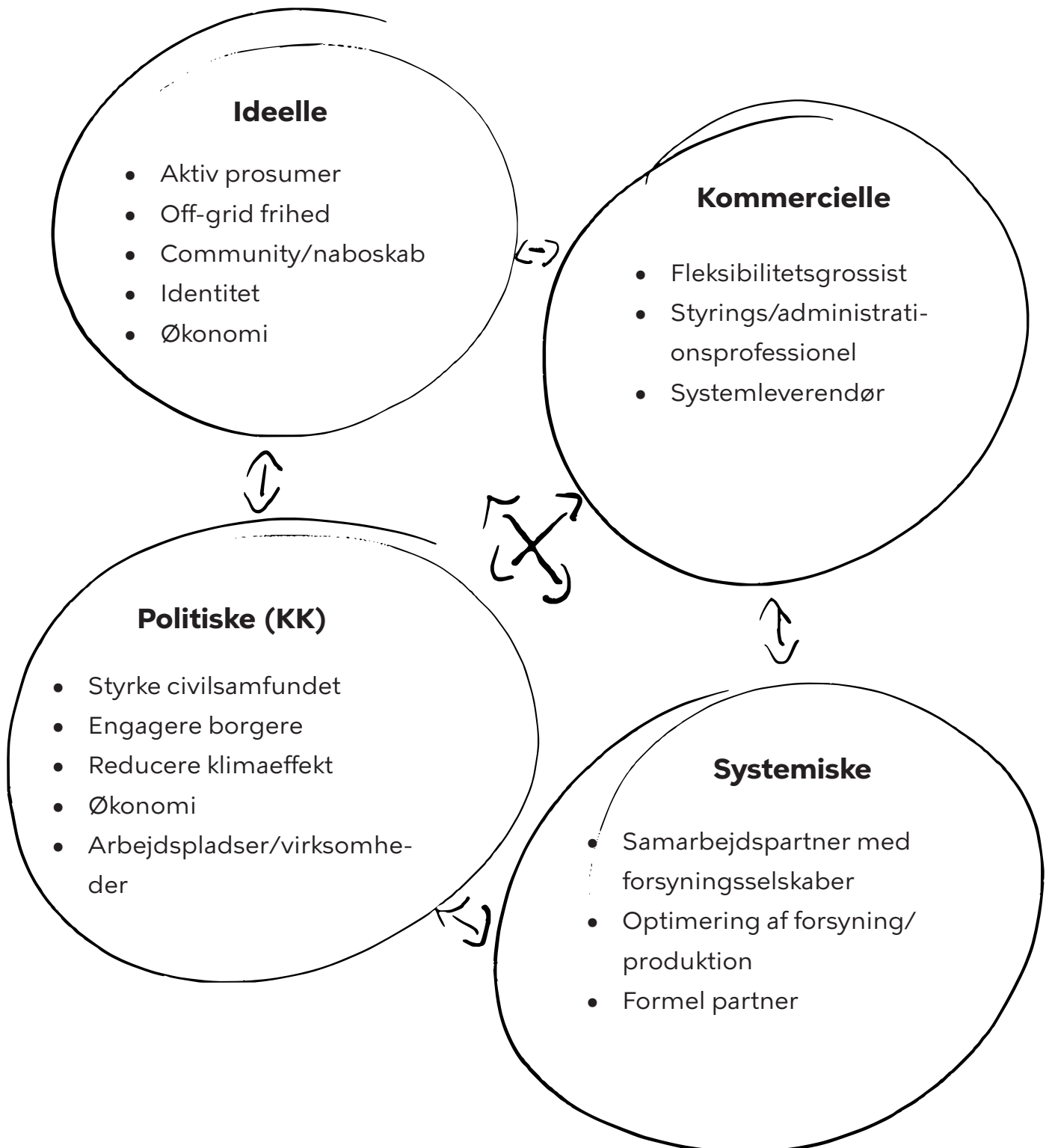
Der er etableret netværk der inkluderer gårdmænd og bestyrelsesmedlemmer fra områdets almene - andelsbolig-, og ejerforeninger samt udlejningsvirksomheder. Disse netværk sigter på en langsigtet kompetenceopbygning og erfaringsudveksling på tværs af ejendomme.

Desuden giver konkrete støtteordninger til renovering af ejendomme mulighed for at stille krav om energibesparelser for

Centrale forudsætninger for energifællesskaber

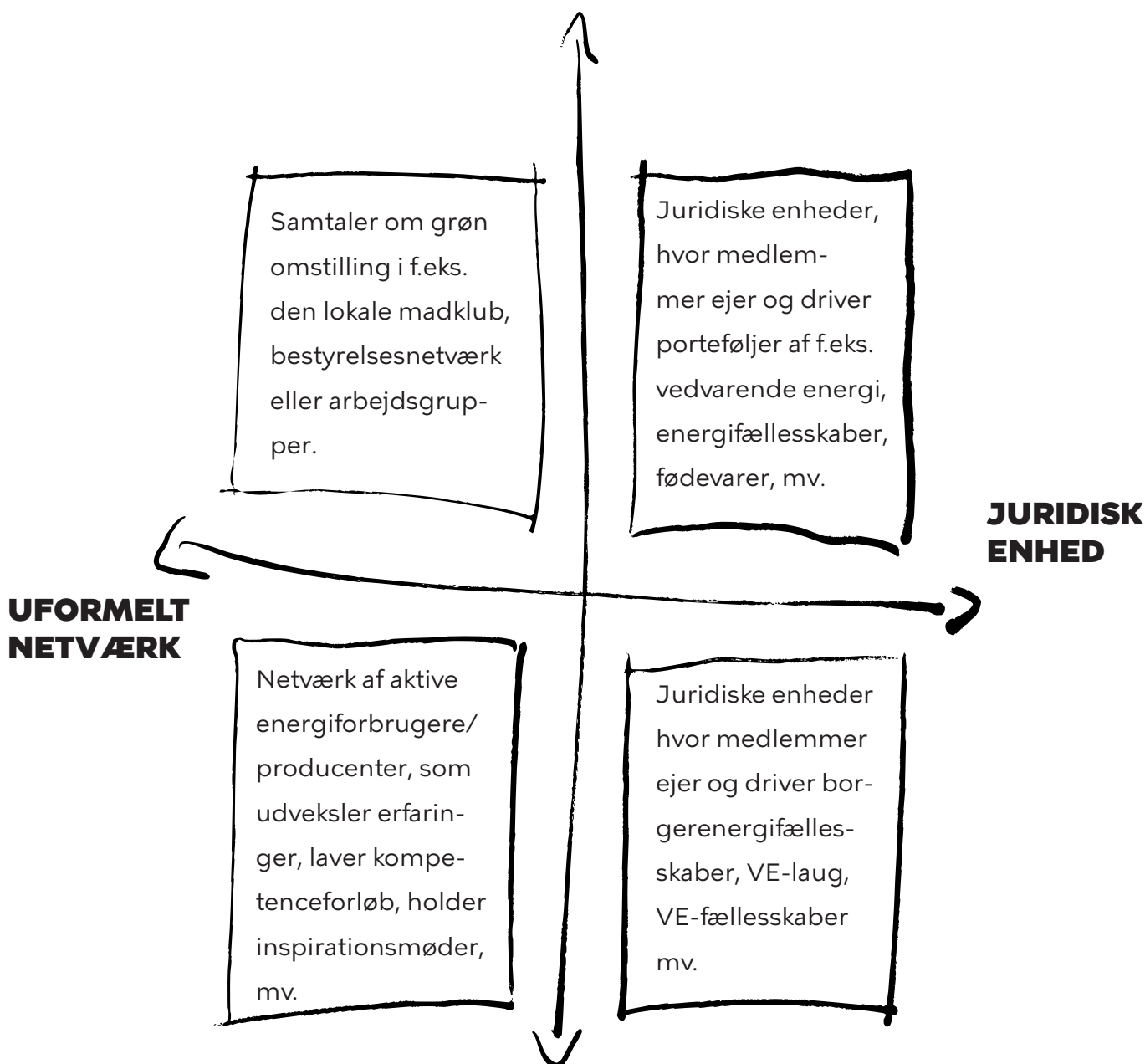
- Viden om energi, miljø og klima
- Økonomisk råderum (medinvestering eller råd til huslejestigninger)
- Netværk til hjælp, inspiration og viden
- Færdigheder i at tale med og blive hørt af myndigheder, forsyningselskaber

Forskellige perspektiver på energifællesskaber



Variationer over mulige organiseringer

GENEREL GRØN OMSTILLING



ALENE ENERGI

To akser:

- Grader af formalisering
- Tematisk afgrænsning

at udløse støtte. Herigennem bliver det muligt at italesætte muligheder for yderligere forbedringer af indeklima og energibesparelser i forbindelse med istandsættelse af ejendomme.

I dette arbejde med at engagere og opkvalificere aktører i områderne i energibesparende tiltag, er energifællesskaber som begreb ikke særligt fremtrædende, i forhold til det mere veldefinerede program der ligger i kvarterplanerne for Bavnehøj og Sundby. Det bliver med andre ord ikke gennemtvunget, at der skal oprettes energifællesskaber indenfor områdefornyelsens projektperiode.

I stedet bliver energifællesskaber anvendt som et fikspunkt som den mere langsigtede indsats navigerer efter, idet man gennem de forskellige tiltag søger at gøde jorden ved at tilvejebringe net-

værk og kompetencer som anses som nødvendige i en fremtidig etablering af energifællesskaber. Således bliver energifællesskaber oversat ind i konkrete sammenhænge mellem, hvad der giver mening i beboernes hverdag, og hvad man i områdefornyelserne har erfaring med kan virke. Fra områdefornyelsen kan man således bistå med generelle beregninger, der anslår etableringsudgift og afkast af f.eks. installation af solceller, for at ansøre ejerforeninger mv. til selv at indhente konkrete tilbud.

Disse projekter kan dernæst komme i betragtning til støtte i regi af de puljer til modernisering, der indgår i områdefornyelsens budget. I dette arbejde prioriteres det i højere grad at engagere borgere, som allerede er interesserede i energibesparende indsatser og har en grundlæggende viden på området.



Foto: Ursula Bach

Sundbykvarteret

Sundby består af tre mindre og forskellige bykvarterer på tværs af Amager: Urbanplanen mod vest, det klassiske villakvarter i midten og brokvarteret omkring Amagerbrogade og Kastrupvej mod øst. Urbanplanen udgør et funktionalistisk byggeri med aktuelle udviklingsplaner. Villakvarteret Eilerts Villaby med de stille småveje og haver står hertil i kontrast. Brokvarteret omkring Amagerbrogade er et klassisk københavnerkvarter med en stor andel af ældre, utidssvarende boliger.

Bydelen gennemskæres af Amagerbrogade og Englandsvej – to brede, trafikerede veje, der deler Sundby op. Grønne områder er etableret rundt i kvarteret, hvor de tre store er Sundby Idrætspark i den sydlige del af Sundby, Englandsparke lidt nord for og Sundby Kirkegård i den nordøstlige del af kvarteret.

Sundby har ca. 16.000 beboere med både akademikere, studerende og arbejdere. Cirka 10 % af beboerne har en ikke-vestlig baggrund. Den højeste

koncentration findes i Urbanplanen ved Remiseparken, hvor 18 % af beboerne har ikke-vestlig baggrund. Sundby Syd med villaområdet ved Eilerts Villaby har kun en andel på 3-6% med ikke-vestlig baggrund.

Området rummer aktiviteter målrettet forskellige aldersgrupper. Bondegården er en bemandet legeplads med levende bondegårdsdyr. Derudover har Sundby tre ungdomsklubber (Brydes Allé, Præstevænget og Remisevænget) for unge i 4.-7. klasse og to (Garagen og Jokeren) for unge fra 13 – 18 år. Solvang Bibliotek er platform for forældre på barsel, Børnekulturpiloterne, Lektiecafe, Læseklub, Retshjælp og Kulturforeningen Liv i Sundby. Udover private sport- og fitnessstilbud, danner Sundby Idrætspark også ramme med forskellige tilbud. Selvom Amager Strandpark ligger udenfor Sundby som bykvarter, er stranden et aktivitetssted for Sundbys beboere.

Sct. Annæ Kirke og Solvang Kirke er aktivt besøgte og platform for kor, sangaft-

ner, koncerter, foredrag, strikkeklubber, sjælesorg og udflugter. Endelig er Sundby Væksthus en café og et mødested for borgere med handicap, og hvor aktiviteter på tværes af sociale og kulturelle skel er i centrum.

Københavns Kommune har i forbindelse med områdefornyelsen etableret et kontor midt i Sundby, hvor lokale kommunale medarbejdere har daglig gang og arbejdsplads, og hvor beboerne kan komme.

I Sundby Områdefornyelse har andelsforeninger og beboerforeninger søgt om tilskud til energirenovering af bygninger, og kommunen har – udover økonomisk støtte – tilbudt viden og workshops omkring bæredygtige energisystemer. Interessen for energirenoveringsprojekter har været overskygget af interessen for byrumsrenovering hvor særligt gårdmiljøer og bykvarterets grønne områder

har tiltrukket sig opmærksomhed. Områdefornyelsen har haft fokus på at knytte bykvarterets adskilte grønne områder sammen med gentænkning af deres design.

Fornyet design af parker og grønne områder er rettet mod at invitere til forskellige aktiviteter. Remiseparken i området ved Urbanplanen er indrettet til skater og løbehjul. Englandsparken har mødesteder med udendørsmøbler, grilludstyr og fitnessredskaber. Sundby Kirkegård har stier og bænke og plads til både hundeluffere og borgere, der søger ro og eftertænksomhed.

Med koncentration af de grønne områders funktioner i enkelte områder motiveres borgerne til at opholde sig i andre lokaliteter end deres nærmeste og til at interagere med andre borgere udenfor deres traditionelle aktivitetsfære og sociale opland.

'Policymakers' og deres forståelse af energifællesskaber

Policymakernes forståelse af energifællesskaber er todelt. På den ene side er den tilpasset lokalområdet gennem pingpong og indarbejdelse af erfaringer fra konkrete aktiviteter og samspil med borgerne. På den anden side er energifællesskaber i København Kommunes forståelse et begreb, der bygger bro mellem forskellige politikområder og som retter sig mod både den miljømæssige og sociale dimension af bæredygtig grøn omstilling.

I et bredere perspektiv bygger kommunens fortolkning af energifællesskaber og konkrete aktiviteter broer mellem EU, nationale og kommunale strategiske indsatser og politikker indenfor energiområdet og bæredygtig omstilling.

I de gennemførte interviews viste der sig en dobbelt rolle for policymakers involveret i områdefornyelse og etablering af lokale energifællesskaber. Det blev be-

skrevet, at det til tider var en udfordring af holde energifællesskaber på dagsordenen overfor de andre forvaltninger og skabe en fælles forståelse energiomstillingens rolle i fremme af andre fordele, der knytter sig til lokale (energi)fællesskaber.

Lokalt arbejdende policymakers i Sundby fortalte levende om at navigere i de mange kommunale dagsordner og fremhævede vigtigheden af at indgå i de bagvedliggende processer og fastholde kontakten til de andre forvaltninger.

Overfor borgerne oplevede de at skulle have indgående kendskab til og forståelse for bykvarterets egne værdier, normer og aktiviteter. Samtidigt skulle de formidle en brobygning til komplekse energisystemers fordele og teknik i en bred forstand.

Centralt i kommunens praksis er, at invitere borgere med til at definere og indholdsfulde projekter og tiltag i lokalområdet. Det gør dem til aktive medskabere

af energiomstillingen og etablerer en platform, hvor møder mellem beboere afdækker fælles interesser og eventuelle værdier - f.eks. i at energirenovere boligforeninger, hvor træk og varmeregning går op i en højere enhed med lavere udledning af CO2.

Fornyede fællesskaber blandt beboere i Sundby

Energi og bæredygtighed optrådte i de opfattelser og værdier, som de interviewede borgere fremsatte. Med enkelte undtagelser flød den grønne omstilling og klimadagsordenen sammen med andre grønne temaer.

Især affald, fødevarer (økologi/vegetar) og naturoplevelse indgik i fortællingerne og blev nævnt selvstændigt. Energi optrådte sjældent som selvstændigt tema, mens varmekælderens fremstod som et sted, hvor de aldrig kommer - som bare skal være stabil leverandør af varme og vand.

For borgerne er det vigtigt med tydelige goder, før de kan finde motivation og engagement til at deltage som medskabere af energifællesskaber. For mange skal energisystemet være der og virke; det er ikke tydeligt til stede som et mere håndgribeligt hverdagelement. Tillige er det centralt, at borgerne oplever, at det nytter noget at deltage - at der er konkrete resultater ved deres engagement.

Roller og handlingskompetence var to aspekter, der viste sig i nogle interviews. Her var det påfaldende, hvordan mange borgere ikke var bevidste omkring områdefornyelsen og de muligheder for ressourcer og støtte til energirenovering, som der blev tilbudt. Samtidig udtrykte en del, at de savnede overskuelige, lettilgængelige og konkrete ting, de kunne gøre som del af deres hverdagsliv - ofte med affaldssortering eller tøjvask.

Blandt interviewpersoner og de borgere, som policymakers inddrog i fortællinger, svingede engagementet i bæredygtige energisystemer. Dette gælder både om

viden og konkrete aktiviteter. Den personlige indsats for at fremme bæredygtig energiomstilling skulle ofte afbalanceres med andre temaer og praksisser, der fyldte i borgernes hverdagsliv.

Tillige var det en tydelig tendens, at de borgere, der har interessen og rykker på aktiviteter, ofte har forudgående erfaring med lokal bæredygtighed og/eller etablering af fællesskaber og/eller energisystemer.

Med erfaring som aktivist var opbygget en ressource til at forstå kompleks viden og handle på politiske områder, som blev aktiveret i f.eks. grøn omstilling i egen andelsforening eller i områdefornyelsesprojekter. Ofte fandt de engagerede ressourcestærke ligesindede at arbejde sammen med – f.eks. en anden forperson for en andelsforeningsbestyrelse, en anden aktivist.

Dette indikerer også, hvordan andelsbolig og ejerbolig adskiller sig fra lejerbolig, hvor beboeren ikke har selvstændig kom-

petence ift. ændringer af f.eks. bygninger eller gårdmiljø.

Aktiviteter, normer og praksisser var centrale for borgernes fortællinger. Her indgik grillaftener og havepasning i den fælles gård – hvad enten det var andel eller lejerbolig – samt de daglige gåture med hunden i parken. Disse var båret ligeledes af en oplevelse af naturens skiftet med årstiderne og fællesskabet med de andre vaneramte hundeejere.

Også sortering, indsamling af affald på fællesarealer, systematisering og problemer med affald i egen pladsbegrænsede lejlighed var tilbagevendende temaer og vidnede om en fælles interesse og praksis. Aktiviteter som vinterbadning eller fitness viste sig også som fælles temaer og var knyttet til området – både lokale parker, strande og lokale venner.

For fællesskaber blandt borgerne gælder, at der både er de uformelle – f.eks. veninder der dyrker friluftsfitness eller mødes året rundt for at tage en tidlig

dukkert ved Amager Strandpark. Også boligforeninger er ramme om spirende fællesskaber om grillaftener i gården, omsorg for gårdmiljøet eller eftermiddagens hundeluftning. Lokale områder i Sundby er også ramme omkring skabelse af mere formaliserede fællesskaber – f.eks. om tagrenovering med solceller, fastholdelse af affaldssortering eller deltagelse i lokale foreninger, hvor projektgrupper for indsatser under Sundby Områdefornyelse også hører til.

Konflikter dukkede frem i fortællingerne – f.eks. hvordan en andelsforening skulle prioritere fælles midler til renovering af tag. Her var eksempler på manglende kompetencer og viden ledte til valg af systemer, der ikke fjernede problemer med træk og besværliggjorde bl.a. solceller.

I et tilfælde betød det, at hele bestyrelsen gik af og en ny blev valgt bl.a. på baggrund af stærke holdninger for fremme af bæredygtige tiltag i andelsforeningen.

Et tilbagevendende konflikttema var også, hvorvidt foreningen skulle tilgode-se de nuværende beboeres investering i bolig på kort eller lang sigt. Ofte handlede konflikter også om, hvordan forskellige aktiviteter forenedes på begrænset plads.

I den lokale park kunne konflikter f.eks. være mellem hundeejere, familier eller venner med hver deres aktiviteter og behov. I den fælles gård kunne fødselsdage og spontane fredagsfester føre til uønsket støj for gårdens beboere.



Foto: Ursula Bach

Kommunal styring – at kultivere selvstyrende initiativer

Som udgangspunkt dækker energifællesskaber over frivillige lokale sammenlutninger af borgere, virksomheder og andre aktører med henblik på at producere energi og nedbringe energiforbrug. Kommunen er i den henseende relevant i kraft af den myndighed, den varetager.

Men i forhold til det konkrete arbejde, der finder sted i Københavns Kommune i regi af områdefornyelsesindsatser, er der i høj grad tale om en indsats, der aktivt søger at etablere netværk mellem lokale aktører, at bidrage med (overordnet) vejledning, samt at opkvalificere og ruste borgere til at deltage aktivt og kompetent i den grønne omstilling. Nedenfor beskriver vi, hvordan denne indsats forankres i konkrete teknikker og genstande.

Konkrete redskaber i arbejdet med energifællesskaber

Fordi energifællesskaber for de flestes vedkommende ikke er et velkendt og veldefineret begreb, er det centralt at kunne

give begrebet form og indhold, når man vil interessere nye aktører.

Et centralt element i forhold til at anskueliggøre realiserbarheden af lokalt integrerede energisystemer, er de beregninger, som er foretaget i regi af Sol over Byen-projektet. Som vi har lært fra arbejdet i Bavnehøj og Sundby er der dog for nuværende en række forudsætninger for etablering af energifællesskaber, der ikke er til stede.

Det konkrete arbejde med reovering af boliger i Bavnehøj benytter sig redskaber, der på forskellige trin i en proces kan inddrage aktører og anskueliggøre problemer og løsninger. Boligers energimærkning bliver anvendt som et dialogværktøj til at indlede kontakt med en afdeling.

Her kan energimærkningen give en tidlig indikation på, hvilken type af forbedringer der typisk ville være rentable at investere i. Desuden er der i områdefornyelsen Sydhavn udarbejdet et renove-

ringskatalog, som kan illustrere typiske problemer og løsninger herpå. Støjkortlægninger bruges til at udpege, hvor det er muligt at søge om støtte til støjrenovering, der vil indebære nye og mere energibesparende vinduer.

Hvis en afdeling/forening giver tilladelse, kan man ud fra forbrugsdata fra HOFOR anskueliggøre, hvordan en indregulering af varmesystemet kan føre til driftsbesparselse. Dette er i nogle tilfælde en lavthængende frugt, som man håber, kan give anledning til yderligere energibesparende indsatser. Ovenstående genstande anvendes i forløb omkring en konkret diskussion af renoveringsprojekter, hvor de danner grundlag for en udveksling mellem områdefornyelsen og afdelingsbestyrelsen eller lignende.

Nogle genstande anvendes imidlertid til at transportere energiproblematikkerne helt ind i de eksisterende bygninger. Ved hjælp af omdelte fugt-kort, der angiver temperatur og luftfugtighed i boligen, bliver muligt at konkretisere indeklima i

den enkelte bolig. Derigennem knyttes an til problematikker omkring ventilation, udluftning og opvarmning. I en ejendom i Bavnehøj, der døjede med sølvfisk, kunne dette problem også knyttes til samme problematik, da sølvfisk trives i fugtige omgivelser.

Endvidere har man tilstræbt at 'trænge ind' i boligmassens kældre gennem et nudging-kit, der angiver hvordan frem- og tilbageløbsventiler kan sæsonjusteres for at sikre en optimal varmeudnyttelse. Endelig gør man gennem plancher og skiltning i det offentlige rum opmærksom på igangværende arbejde og konkrete indsatser. Gennem etableringen af netværk af bestyrelsesmedlemmer og driftsfolk søger man tilsvarende at fokusere på ejendommenes fælles tekniske anlæg.

Som det fremgår af det ovenstående, knyttes den pågående indsats enten til individuelle boliger eller til enkelte matrikler. Relationen mellem boligen og det kollektive forsyningsnet, og hermed

andre matrikler, er i øjeblikket ikke en del af borgernes bevidsthed eller i områdefornyelsens arbejde.

Energifællesskaber mellem strategisk koncept og borgernær praksis

Københavns Kommune og andre kommuner kan spille en væsentlig rolle i etableringen af fremtidige energifællesskaber såfremt de juridiske og økonomiske vilkår bliver gunstigere.

En væsentlig funktion, som vi her ønsker at fokusere på, er rollen som bindeled mellem borgere og deres engagement i hverdagen og deres nære omgivelser og mere overordnede strategiske hensyn. Netop gennem teknikker som etablering af forskellige netværk, bistand til ansøgning om renoveringsstøtte, og gennem konkrete genstande som fugtkort tilsigtes det at knytte de udfordringer borge-

re møder i deres hverdag til strategiske målsætninger om borgerdrevne lokale omstillingsinitiativer.

Fordi energifællesskaber er tænkt som borgerinddragende og til dels borgerdrevne initiativer, kommer man ikke udenom at forholde sig til, at byers socialgeografi har væsentlig betydning for borgeres og fællesskabers muligheder for at deltage i den grønne omstilling.

Borgerne i Bavnehøj kvarteret sætter denne problematik på spidsen, idet det illustreres at engagement og kompetencer må kultiveres over tid, før det anses som realistisk, at et energifællesskab kan etablere sig. Energifællesskabers mulighedsbetingelser må derfor fortsat være i fokus. Ud fra denne undersøgelse kan det påpeges, at både viden, økonomisk råderum, netværk og sproglige færdigheder er væsentlige betingelser.





Foto: Ursula Bach

Konklusion

Energifællesskaber opbygges på basis af konkrete interesser hos borgerne – de ting, der betyder noget i den enkeltes og i grupper af borgeres hverdag. Det er et hovedresultat i denne undersøgelse, der sætter borgerspektivets fokus på fællesskab sammen med kommuneperspektivets fokus på metagovernance.

45 Dette sker både i forståelsen af energifællesskaber og dennes afspejlinger i sproget, der evt. er tilknyttet et bredere begreb om bæredygtighed. Det sker også i praksisser om etablering af energifællesskaber, hvor kimen ligger i f.eks. andelsforeningers renoveringsprojekter. Her vejer særligt de andre fordele, der er ved energifællesskaber tungt – f.eks. at energirenoveringer giver bedre varme, pga. radiatorerne i renoveringsprojekter samtidig fornys og placeres mere optimalt, eller at fællesskabet medvirker til, at beboerne bliver længe i en andelsforening.

Københavns Kommune har arbejdet med at skabe en forståelse af energifæl-

lesskaber og dels mobilisere begrebet.

Et særligt aspekt i det arbejde har været at skabe en ansvarliggørelse af borgerne inden for energi og bæredygtige energisystemer – områder som traditionelt har ligget hos kommunen.

Ansvar for at bidrage til en klimasikker verden bliver til et fælles anliggende, hvor borgerne i stigende grad internaliserer værdier om bæredygtighed og det ansvar for det fælles bedste, som er knyttet hertil.

Den strategiske ide om energifællesskaber som borgerinitiativer, der integrerer energiformer på lokalt niveau er dog svagt koblet til praksis i områdefornyelsen. Indsatser og investeringer begrænser sig til den enkelte matrikel (primært grundet regulatoriske barrierer) og strækker sig fra adfærd i den enkelte lejlighed til investeringer i solceller.

Integration på tværs af energiformer (varme, el, transport) er fraværende. I

stedet er begrebet 'energifællesskab' relevant som referencepunkt i forhold til en række energibesparende indsatser knyttet til den enkelte matrikel, og som langsigtet målsætning for kompetenceopbygning blandt varmemestre og beboerbestyrelser.

Dog er fællesskabet sjældent konfliktløst. Kommunen kan facilitere håndtering af konflikter eller flytte fokus andre steder hen ved at guide og understøtte aktiviteter. Her vægter lokale drivkræfter for (energi)fællesskabet tungt, som også er kanal for, at ressourcer og kompetencer opbygges, også ved at indarbejde det, beboerne kan og har prøvet i andre sammenhænge.

Generelt er det i det konkrete møde mellem energifællesskaber som reguleringsbegreb og den dynamiske og praksisrettede forståelse af lokale køben-

havnske energifællesskaber, Københavns Kommune praktiserer metagovernance. Tilsvarende er det i det konkrete møde, at fællesskaber rettes ind mod energirenoivering af boligerne, hvor især andelsforeninger har haft eksisterende formelle og uformelle fællesskaber, der gradvist viser sig som potentielle energifællesskaber i governanceforstand. Konflikter, ofte med rod i andre aktiviteter, samt afvigende opfattelser af lokal omstilling af energisystemet og koblinger til bæredygtighed er i konstant i spil.

Samlet set er lokale fællesskaber potentielt en stærk drivkraft for at involvere sig i bæredygtig energiomstilling, som kommunen kan guide og støtte med håndholdt fornemmelse for eksisterende interesse og værdier, ressourcer og vidensformidling med respekt for borgernes hverdagsliv, relationer og forståelse.

I forhold til det fremadrettede arbejde indikerer ovenstående eksempelvis følgende muligheder for fremadrettet at styrke borgerengagementet i den grønne omstilling af energisystemet baseret på ideen om energifællesskaber ved:

- At reformulere energifællesskabskonceptet på en måde, der er mere kompatibelt med de faktiske muligheder for at styrke et lokalt selv bærende borgerengagement i energiomstillingen.
- At styrke den fremadrettede lokale netværksopbygning yderligere og dermed mindske risici forbundet med persondrevne indsatser ved at etablere erfarings/læringsnetværk for frontlinjemedarbejdere.
- At kultivere interesse og kompetence i energibesparende løsninger med udgangspunkt i borgernes hverdagsliv – fremfor 'implementering' – og slippe tøjlen nok til at borgerne kan komme på banen.
- At understøtte læring og dialog på tværs af lokale borgerinitiativer og forsyningsselskaber.
- At understøtte udarbejdelsen af modeller som kan begrænse finansielle risici i forbindelse med borgerorganiserede investeringer i eksempelvis solceller.



Foto: Ursula Bach

Referencer

cirka cph. (2020). Opsamlingsrapport. Forundersøgelse for Bavnehøj Energifællesskab.

Jørgensen, U. (2020). Kortlægning af fire mulige energifællesskaber i København.

Områdefornyelsen Bavnehøj & Københavns Kommune. (2020). Kvarterplan 2020-2024. Områdefornyelse Bavnehøj. https://kk.sites.itera.dk/apps/kk_pub2/pdf/1970_7e0e89b342b1.pdf

Områdefornyelsen Sundby & Københavns Kommune. (2017). Sundby for Alle. Kvarterplan for Områdefornyelsen Sundby. https://kk.sites.itera.dk/apps/kk_pub2/pdf/1669_d476dba25e14.pdf

Saglicak, C., Al-Hachamy, F., Bachmann, N. S. V., Bonde, M. M., & Petersen, R. L. M. (2021). Rejsen fra Levedygtig til Bæredygtig. Aalborg Universitet.



Projektet er støttet med midler fra



Projektets samarbejds-partnere er



AARHUS
UNIVERSITET

